

Kamilla Wasilewska

Zespół Szkół nr 7 im. B. Bukowskiego
w Koszalinie

Zaangażowanie seniorów w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na tle umiejętności młodszego pokolenia

Słowa kluczowe: technologie informacyjne, kompetencje informacyjne, społeczeństwo wiedzy, edukacja ustawiczna

1. Wstęp

Komputery, Internet i multimedia stały się nieodłącznym elementem rzeczywistości. Żyjemy na przełomie dwóch etapów cywilizacyjnego rozwoju ludzkości: przemijającego, związanego z erą przemysłową, i informacyjnego, którego rozwój widoczny jest na przełomie wieków [1]. Nowe technologie stały się podstawowym ogniwem rozwoju młodego pokolenia, gdyż kształtują edukację przyszłości. Technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) stwarzają człowiekowi możliwość szerokiego dostępu do informacji i wiedzy. „Rozumienie technologii informacyjnej oraz opanowanie jej podstawowych pojęć i umiejętności uważa się za fundamentalny składnik wykształcenia na równi z umiejętnością czytania i pisania” [2].

Technologie informacyjne ułatwiają nam komunikację z całym światem. Zdaniem Ryszarda Pachocińskiego połączenie satelitów, światłowodów i komputerów, telewizji, telefonów i smartfonów doprowadziło do akumulacji wiedzy w sieciach informacyjnych [3]. Nowoczesne technologie poszerzają więc horyzonty i stawiają przed współczesnym człowiekiem nowe perspektywy. Możliwości nabywania wiedzy i umiejętności przy zastosowaniu technologii informacyjnych stają się codziennością dla uczniów, studentów, obecnych pracowników jak i osób starszych. Nowoczesne technologie z powodzeniem znajdują zastosowanie w sztuce. „Ten sojusz techniki i sztuki staje się punktem wyjścia nowoczesnej edukacji człowieka, która dokonuje się poprzez kształtowanie materialnego środowiska jego życia” [4]. Społeczeństwo informacyjne jest zatem społeczeństwem stale uczącym się, dostosowującym do realiów współczesnego

świata. Kompetencje formalne nabywane w toku edukacji będą uzupełniane [5] i poszerzane kompetencjami rzeczywistymi niezbędnymi w kształceniu przez całe życie. Kompetencje informacyjne znacząco pomagają w samokształceniu, osiąganiu przez człowieka celów życiowych, społecznych, a także komunikowaniu się z drugim człowiekiem. Ponadto zwiększają skuteczność działania w różnych grupach wiekowych w wymiarze edukacyjnym, społecznym i zawodowym. Komunikowanie się jest więc możliwe w skali całego świata [6] dzięki rozwojowi nauki i techniki.

Młodzież wykorzystuje technologie informacyjne w procesie nauczania i uczenia się na wszystkich etapach edukacyjnych. Praca z komputerem rozwija logiczne myślenie, kształtuje wyobraźnię przestrzenną, a także rozwija sprawność analizowania i wnioskowania. Zdaniem Kazimierza Wenty komputer wspomaga procesy rozwiązywania zadań problemowych tj. o charakterze heurystycznych dróg poszukiwania optymalnych rozwiązań, często o wysokim poziomie abstrakcyjności [7]. W szkole ponadgimnazjalnej technologie informacyjne mają zastosowanie przy prezentowaniu wielu zjawisk fizycznych i chemicznych, wykonywaniu doświadczeń, rozwiązywaniu problemów matematycznych oraz w kształceniu zawodowym. Ponadto uczniowie korzystają z internetowych serwisów dotyczących na przykład biologii, w których przedstawione są zagadnienia z zakresu fizjologii systematyki roślin i zwierząt, genetyki czy ekologii.

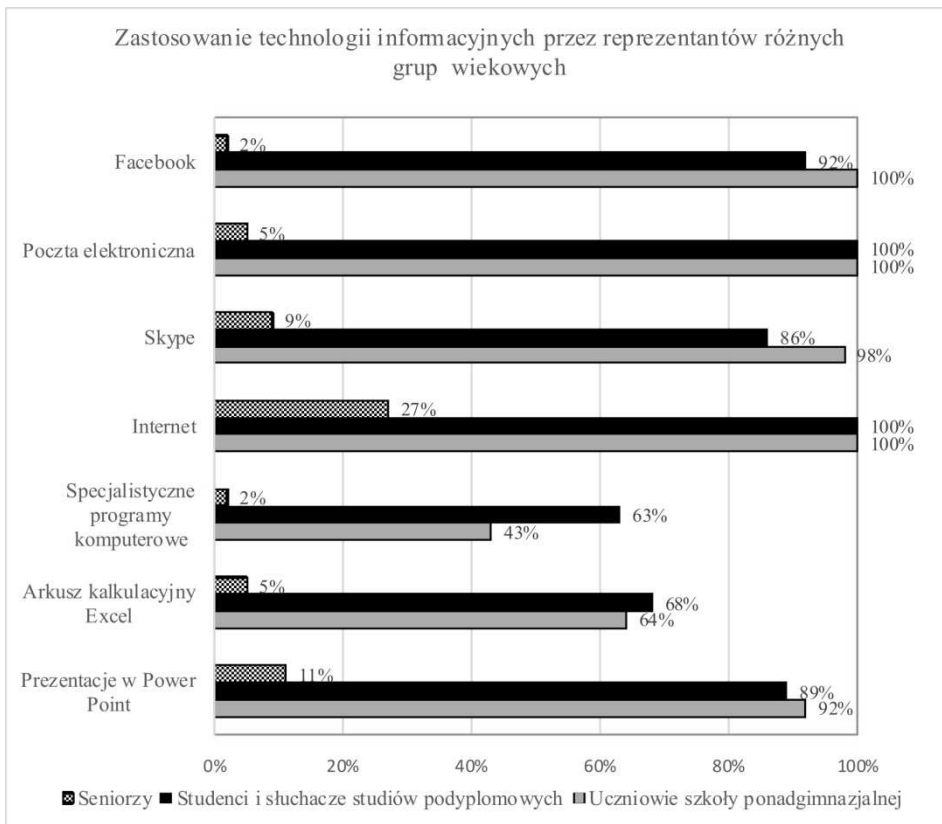
Wyzwaniem współczesnej edukacji jest wszechstronny rozwój osobowości młodego człowieka. Tym wyzwaniom potrafią sprostać przede wszystkim uczelnie poprzez wspomaganie procesu nauczania specjalistycznymi programami komputerowymi. Studenci w trakcie ćwiczeń, laboratoriów i warsztatów uczą się możliwości bezpośredniego zastosowania informatyki w rozwiązywaniu różnorodnych problemów, zdobywaniu kompetencji ułatwiających im start na rynku pracy [8]. Z użyciem programów komputerowych studenci mogą symulować wiele skomplikowanych zjawisk oraz problemów, na przykład fizycznych: interferencja, dyfrakcja, polaryzacja, obserwacja zniekształceń pola elektrycznego w wyniku ruchu elektronu w tym polu [9] oraz problemów z fizyki i chemii kwantowej.

2. Przebieg badań i ocena umiejętności zastosowania TIK w życiu codziennym przez uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, studentów oraz osób starszych

Młode pokolenie jest społeczeństwem informacyjnym, w którym komputer jest nieodłącznym medium wykorzystywanym w procesie nauczania i uczenia się. Natomiast pokolenie osób starszych nie potrafi tak szybko przystosować się do nowej rzeczywistości. Współczesne media, Internet atakują „człowieka inwazyjnie, milionami słów, dźwięków, obrazów i wyobrażeń, symboli, kontekstów i interpretacji” [10]. Z jednej strony, trudno jest osobom starszym pokonać strach przed nowym wyzwaniem, z drugiej skromne środki finansowe nie pozwalają na zakup sprzętu komputerowego. Istotne jest, aby pomimo tych trudności seniorzy sprawnie funkcjonowali w społeczeństwie informacyjnym.

W kontekście rozwoju nauki i techniki, nabywania coraz to nowych kompetencji niezbędnych do funkcjonowania w społeczeństwie wiedzy ważne stały się dociekania związane z zastosowaniem TIK w życiu codziennym. Prezentowane dane uzyskano w trakcie badań młodzieży (uczniów szkoły ponadgimnazjalnej, studentów studiów zaocznych II-ego stopnia, słuchaczy studiów podyplomowych) oraz osób starszych. W badaniach uczestniczyło 124 uczniów koszalińskich szkół ponadgimnazjalnych (wiek 18 – 19 lat) oraz 120 studentów studiów II – ego stopnia i słuchaczy studiów podyplomowych (wiek 23 – 50 lat). Ponadto 30 osób starszych (emerytów) powyżej 62 roku życia, którzy już nie pracują zawodowo (wiek 63 – 80 lat). Dobór próby badawczej był celowy i pozwolił przypuszczać, że wypowiedzi oraz opinie respondentów stanowią cenny materiał empiryczny w zakresie różnic międzypokoleniowych.

Analizę ankiet dotyczących wykorzystywania Internetu, specjalistycznych programów komputerowych przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych, studentów studiów zaocznych II-ego stopnia i słuchaczy studiów podyplomowych oraz osoby starsze przedstawia rysunek 1.

Rys. 1. Zastosowanie technologii informacyjnych przez uczniów szkoły ponadgimnazjalnej studentów studiów zaocznych II-ego stopnia oraz słuchaczy studiów podyplomowych oraz osób starszych

Uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej biele poruszają się w przestrzeni internetowej (100%), komunikują się ze znajomymi z całego świata poprzez Skype, wysyłają wiadomości, zdjęcia i inne pliki pocztą elektroniczną. Młodzi ludzie wykorzystują zasoby internetowe do nauki z różnych przedmiotów między innymi: matematyki, fizyki, chemii i geografii. Korzystają z symulacji komputerowych w laboratoriach chemicznych, fizycznych i zawodowych. Rozwiązują online testy z języków obcych, analizują rozwiązania arkuszy egzaminacyjnych zarówno maturalnych, jak i zawodowych. Uczestniczą w grupach dyskusyjnych, wymieniając wiedzę na określone tematy i przy okazji uczą się od siebie nawzajem. Znane są im portale społecznościowe typu: Facebook, Tweeter, WhatsApp, Snapchat, itd. Można uznać, że im wyższy etap edukacyjny, tym większa wiedza młodzieży w tym

zakresie. TIK przenikają do życia codziennego i stają się jego podstawowym elementem stwarzając możliwości w zakresie kształcenia ustawicznego.

Podobnie kształtuje się wykorzystanie technologii informacyjnych w procesie kształcenia studentów studiów zaocznych II-ego stopnia oraz słuchaczy studiów podyplomowych. 100% studentów i słuchaczy studiów podyplomowych wykorzystuje w pracy codziennej Internet i jego możliwości. Pozyskują, przetwarzają oraz potrafią wartościować informacje, co pozwala na właściwe ich wykorzystanie. 63% studentów ze względu na większe potrzeby dotyczące kształcenia zawodowego stosuje specjalistyczne programy komputerowe typu: AutoCad, Rodos, Photoshop, Flash, Mathcad, GeoGebra, Statistica itp. Rozwijane w trakcie studiów kompetencje informatyczne pozwalają na szybsze znajdowanie pracy na rynkach lokalnych i większe możliwości dalszego kształcenia (e – learning). Studenci biegle posługują się narzędziami informatycznymi, co sprawia, że wykonują swoją pracę dokładniej i szybciej.

W dobie społeczeństwa wiedzy ważnym aspektem jest wsparcie osób starszych w zakresie wykorzystywania nowych technologii. Zmieniająca się rzeczywistość wymusza na nas potrzebę kształcenia przez całe życie. Osoby starsze powinny mieć możliwość uczestnictwa w kursach przygotowanych specjalnie dla nich w zakresie wykorzystywania zasobów internetowych.

Internet, czyli globalna sieć komputerowa jest nieograniczonym źródłem informacji nie tylko dla ludzi młodych, ale również dla osób starszych. Daje możliwość pozyskiwania bieżących informacji bez potrzeby oglądania telewizji oraz zakupu czasopism, gazet itd. Wpływa na opinie, decyzje i wywołuje emocje zupełnie tak samo jak film, reportaż, czy artykuł w gazecie. Osoby starsze nie wychodząc z domu mogą „zwiedzać Luwr, Teatr Salvadore Dali w Figueres, Muzeum Pablo Picasso w Barcelonie, czy inne sławne kolekcje, budowle” [11]. Ponadto mogą przeglądać zbiory bibliotek, czytać książki, gazety i czasopisma oraz oglądać filmy. Umiejętność korzystania z technologii informacyjnych, mediów jako komunikatorów daje osobom starszym możliwość czynnego włączenia się w sieci społeczne. Ponadto pozwala na komunikowanie się z rodziną, sąsiadami, dawnymi znajomymi, a także z nieznanymi o podobnych zainteresowaniach.

Z analizy ankiet wynika, że osoby starsze korzystają z nowych technologii w bardzo ograniczonym zakresie. Zaledwie 27% seniorów wyszukuje informacji w Internecie, 11% ankietowanych korzysta z prezentacji multimedialnych z obszaru ich zainteresowań. W zakresie komunikowania się z najbliższym otoczeniem jest znacznie gorzej, gdyż tylko 9% respondentów obsługuje Skype, a 5% wykorzystuje pocztę elektroniczną jako jeden ze sposobów szybkiej wymiany informacji i przesyłania danych. Z analizy ankiet przeprowadzonych wśród seniorów wynika,

że osoby w granicy wieku 63 – 70 lat z wyższym wykształceniem, które wykorzystywały w swojej pracy technologie informacyjne korzystają z nich nadal. Znacznie gorzej wygląda to w grupie seniorów 76 – 80 lat, którzy dawno temu przeszli na emeryturę, a ich stanowiska nie wymagały pracy przy komputerze. Osoby starsze często schorowane nie potrafią odnaleźć się w społeczeństwie informacyjnym. Jedyнным oknem na świat jest zamieszkanie z rodziną, która opiekuje się nimi. Relacje z innymi domownikami stanowią często punkt wyjścia do kształcenia osób starszych w zakresie kompetencji informacyjnych. Z rozmów z seniorami wynika, że często wnukowie pomagają im w sterowaniu komputerem. Oto przykładowe wypowiedzi: p. Danusia „...mogę rozmawiać z wnukami przez Skype, dzięki nim wiem jak to zrobić”, p. Renia „...nauczyłam się dokonywać płatności przez Internet”, p. Zosia „...moja wnuczka założyła mi pocztę elektroniczną i nauczyła jak z niej korzystać”.

Należy pamiętać, że wiek późnej dorosłości [12] jest przede wszystkim zmianą dotychczasowego stylu życia osób dorosłych. Zakończeniem aktywności zawodowej i wypracowaniem nowych form spędzania czasu wolnego między innymi poprzez zaspokajanie własnych potrzeb. Oferta edukacyjna uczelni wyższych wychodzi naprzeciw potrzebom osób starszych tworząc Uniwersytety Trzeciego Wieku. Propagowanie kształcenia, zdobywania coraz to nowych umiejętności stanowi ważny element kreowania nowych ról osób starszych. Kazimierz Denek stwierdził, że „cywilizacja informacyjna to nie mijająca moda, lecz obiektywna konieczność. Wynika ona z rozwoju społecznego. Jednym z jej głównych wyzwania jest przygotowanie dzieci, młodzieży i dorosłych do korzystania z nowych możliwości nauki, pracy i życia w cywilizacji informacyjnej” [13]. Istotne jest, aby młode pokolenie nie zapomniało o seniorach i pomagało im odnaleźć się w nowej rzeczywistości.

3. Podsumowanie

Ważnym zadaniem edukacji jest upowszechnianie technologii informacyjnych wśród młodzieży i osób starszych. Z analizy ankiet wynika, że młodzież zdecydowanie lepiej radzi sobie z obsługą komputera i wykorzystywaniem jego narzędzi. Różnice międzypokoleniowe są znaczące, ale możliwość przystosowania seniorów do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym bardzo duża. Zdaniem Pachocińskiego „wystarczy dotknięcie klawiatury komputerowej i możemy kontaktować się z tysiącami osób na całym globie ziemskim” [14]. W tej komunikacji młode pokolenie powinno pomóc seniorom. Ważne jest, aby osoby

starsze pokonały lęk przed techniką i zmierzyły się z rzeczywistością, a nawet przyszłością.

Szeroki dostęp do edukacji osób starszych powinien być jednym z głównych elementów polityki państwa w zakresie kształcenia dorosłych, czyli nauki przez całe życie. Seniorzy są pokoleniem, które nie było wychowane na komputerach, tabletach i smartfonach dlatego też, niezbędne jest wsparcie ze strony rodziny, jak i innych instytucji związanych z edukacją. TIK stwarzają seniorom możliwość szerokiego dostępu do informacji i wiedzy, komunikowania się z drugim człowiekiem oraz uczestniczenia w życiu społecznym, gospodarczym i kulturowym. Inwestycja w człowieka niezależnie od jego wieku ma za zadanie zaspokoić potrzeby kolejnych pokoleń w zmieniającym się społeczeństwie informacyjnym.

Bibliografia

1. A. Ćwikliński, *Zmiany w polskiej edukacji w okresie globalizacji, integracji i transformacji systemowej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2005, s. 95.
2. Informatics for Secondary Education – A. Curriculum Schools UNESCO, 1994.
3. R. Pachociński, *Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń*, Wydawnictwo Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1999, s. 13 – 14.
4. J.D. Bolter, *Człowiek Turinga. Kultura Zachodu w wieku komputera*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1990, s. 49.
5. W. Osmańska – Furmanek, *Komputer jako medium w procesie edukacji caložyciowej* [w:] S. Juszczyk (red.) *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 129.
6. J. Delors, *Edukacja, jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej komisji ds. Edukacji dla XXI wieku*, Warszawa 1998, s. 62.
7. K. Wenta, *Metodyka samouctwa informatycznego studentów pedagogiki* [w:] A. W. Mitas (red.) *Pedagogika i informatyka*, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski Filia, Cieszyn 2000, s. 146.
8. A. Ćwikliński, op. cit., s. 108.
9. M. Kozielska, *Komputerowe wspomaganie edukacji*, Wydawnictwo OR TWP „Pedagogium”, Szczecin 2003, s. 142.
10. Z. Melosik, *Młodzież i styl życia: paradoksy pop- tożsamości* [w:] Z. Melosik (red.) *Młodzież. Styl życia i zdrowie. Konteksty i kontrowersje*, Wydawnictwo Wolumin, Poznań 2001, s. 31.

- 11.A. Siemińska, *Współczesne formy multimedialnego przekazu informacji wykorzystywane w edukacji niestacjonarnej* [w:] S. Juszczak (red.), *Edukacja medialna w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2003, s. 172.
- 12.D. Krawczak, *Dom jako środowisko edukacji i komunikacji medialnej ludzi starszych* [w:] K. Wenta, E. Perzycka (red.), *Edukacja informacyjna – Komputer, Internet i multimedia w domu, szkole i pracy*, Oficyna Wydawnicza CD i DN, Szczecin 2006, s. 340.
- 13.K.Denek, *W kręgu edukacji, krajoznawstwa i turystyki w szkole*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2000, s. 101.
- 14.R. Pachociński, op. cit., s. 29.
- 15.D. Krawczak, op. cit., s. 342.

Involvement of elderly people in ICT in comparison to the skills of young generation in the field

Summary

Information technologies equip people with a wide access to information and knowledge, broaden the horizons and create new prospects. Nowadays we are forced to live in the information society which has been formed. Young generation brought up with and by the media moves freely in the cyberspace and makes the most of science and technology development. Elderly people have to overcome the fear of technology through domestication of modern technologies so that they could satisfy their social, economical and cultural needs.

Keywords: information technologies information competence, knowledge society, lifelong learning

Streszczenie

Technologie informacyjne stwarzają człowiekowi możliwość szerokiego dostępu do informacji i wiedzy, poszerzają horyzonty oraz stawiają przed współczesnym człowiekiem nowe perspektywy. We współczesnej kulturze formuje się społeczeństwo informacyjne [15], w którym przyszło nam żyć. Młode pokolenie

wychowane z mediami i przez media, sprawnie poruszające się w cyberprzestrzeni wykorzystuje wszystkie możliwości jakie daje rozwój nauki i techniki. Osoby starsze muszą pokonać lęk przed techniką poprzez udomowienie nowoczesnych technologii, tak aby zaspokajały ich potrzeby społeczne, ekonomiczne i kulturalne.